

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 %.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GEBETHNER ET WOLF

VARSAVIAE POLOJONUM
Krakowskie Przedmiescie, 15

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES

LONDON W.
28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS

AMERICA SEPTENTR.

Apud FRIDERICUM PUSTER
S. Sedis Apost. et S. Rituum Congr. Typogr.
NEW YORK
52, Barclay Street.

CINCINNATI

400, Main Street.

IN GERMANIA

Apud FRIDERICUM PUSTER

S. Sedis Apost. et S. Rituum Congr.
Typogr.

STUTTGARTIAE in BAVARIA

IN CANADA

Apud LIBRARIUM GRANGER PATRIS

MONTREAL
1099, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

DE ARBITRIS LEGE ADEUNDIS	P. Rossani.
DE GRAECIS LITTERIS TUENDIS IN SCHOLIS SECUNDI ORDINIS	N. Capo.
MUSICA ET EXCELLENTE INGENIO VIRI	Senior.
DE HIERONYMO VENANTIO DEQUE EIUS LIBRO QUI "CALLOPHILIA" SEU "DE PULCRI AMORE" INSCRIBITUR	Marcus Belli.
DIVINI SPIRITUS REPRESENTATIO APUD URBEVETANAM CIVITATEM.	Aloisius Fumi.
DE URBANO TEMPO S. CAECILIAE DEQUE RECENTIBUS IN IPSO EFFOSSIONIBUS.	Romanus.
QUORUNDAM ANIMALIUM VIAE, PUGNAE, INSTINCTUS	M. Lani.
COMMUNIA VITAE - Peregrinatio per cubiculum	H. D. V. Pieralice.
LOLLIUS SIVE DE PROPECTA LATINITATE	P. Angelini.
IN IOSEPHUM VERDIUM	A. Cerasoli.
LATINAE ADNOTATIUNCULAE - Factio, Seditio, Rebellio, Tumultus	Forfex.
ANNALES	Poplicola.
PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS	Scriba.
LIBRORUM RECENSIO	I. M.
AENIGMATA	I. Battanius.

In tertia operculi pagina:

PER ORBEM	Viator.
VARIA: Funera canis - Nova in latrones ex apibus arma - Photographia ex electride - Bibliotheca Babilonensis - Utilitas ex fumo - loci	P. d. V.

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCIJ

M DCCCCI

* FIDES *

quod musicum organum

STRADIVARIUS

CREMONENSIVM ARTIFEX CELEBERRIMVS

CONFECIT

Romae veneunt.

Negotium agitur apud Commentarii VOX URBIS admi-
nistratorem, ROMAE, via Alessandrina, 87.

LIBIA ET RESPONSA SUPER EXTENSIONE
TOMASI ANNI MCM ad universam Ecclesiam
proposita in commodum confessoriorum a THOMA ARIZ-
ONIS Missionario Apostolico Imperiali, Sacrae Poeni-
tentialis officii.

concedit in ordine ad Iubilaeum exercendas et complectuntur prae-
cipuos casus qui in Iubilaeo proponuntur. Responsa sacrae Poeni-
tentialis, etiam recens data, quae opus fuit memorare, memorantur.
Accedunt Constitutio pontificia super extensione Iubilaei et, maxima
ex parte, *Monita ex Constitutionibus Benedicti XIV de usu facul-*
tatis confessionis, Antiquae, excerpta.

Opusculum venit lib. 0.50 apud comm. Vox Urbis administra-
torem, Romae, via Alessandrina, 87.

Claptoni Franciscus et Soc.

OFFICINA

MULTIPLICATIO IN REDDENDIS FIGURIS

PHOTOGRAPHICAE EXPRESSIS

TEMPERANTIA IN PRETIO DILIGENTIA IN OPERE

ROMAE - Via Alessandrina, 129 - ROMAE

VOX URBIS

SOCIIS MONITUM

In memoriam sociorum revocamus, cuique eorum, qui char-
tutam ad hoc acceptam remiserit suo ac duorum e sociis novis
subscriptam nominibus, pro duobus tantummodo commentarii
exemplaribus solvendum pretium, tertium dono datum iri.

Pretium annuae subnotationis comm. "Vox Urbis" vid. in prima opereuli pagina.

LIBER (vulgo "ALBUM,")

praecipua Urbis referens, pulcritu-
dine insignis atque, commentarii
Vox Urbis moderatore iubente, expresse con-
flatus, apud eundem commentarii admini-
stratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87,
ven. lib. 1.50.

FIGURAE URBIS ROMAE

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE
COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO

Veneunt apud comm. VOX URBIS Administratorem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 x 0.24)
qui sociis commentarii VOX URBIS dono datur,
venit singillatim L. 2.50
apud comm. VOX URBIS Administratorem.

SI QVIS FLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS ENEMPLARIA
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

LE LAUDI LATINE

IL CANTICO DEL SOLE

SAN FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncola, 1897.

Hoc libello praeter venustam praefationem a Paulo Sabatier, viro
rei longe peritissimo, conscriptam, continentur laudes latinae cum inter-
pretatione italica, *Canticum Solis*, necnon illa *Speculi perfectionis* capita,
quae Cantus originem exponunt, aliisque permulta. Libellum, quem
proxime illi subsequenter ad parvam *Bibliothecam Franciscanam* compa-
randam, Iulius Salvadori, litteris tradendis, doctor egregius, maxima
editit cura. Romae apud commentarii *Vox Urbis* Administrationem venit
L. 0.50, in pauperum levamen.

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

ROMAE - Via Alessandrina, 87.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

DE ARBITRIS LEGE ADEUNDIS

Mihi de desertionum iure at simul de damnis locuto laetissimum fuit fortunatas insulas invenisse, ubi quae auspicabar de arbitrorum tribunali constituendo, non iam in votis essent, sed re fuissent constituta. Fortunatas dixi Novae Zelandiae insulas, quarum civitati primum contigit ut, Reeves, rei publicae operibus praefecti, consilio, desertionum omne dissidium a suis terris iam ab anno MDCCCXIV perpetuo exsularet. Qui quidem populi suo gubernio commissi eiusque commercii damnis, quae ab iteratis desertionibus fierent, commotus, Telemachus veluti alter, aeternae sapientiae vestigia inquirens, Europam, Americam ipsamque Oceaniam tenuit, ac deinde in patriam redux rogationem tulit in comitiis de arbitrorum tribunali constituendo, cuius ad sententiam discordantibus operariis et dominis lex esset provocare.

Atqui ut quisquis huius appetens rationis apprimè noscat praecipua legis capita, hodie referre placet.

Lex iis tantum industribus artibus est, quorum operarii peculiare illas pactiones iniverint, quas *trusts* vocant. Ibi enim maxima desertionum pericula ubi huiusmodi consortia virent: ceterum arbitris non terendum tempus, ut singulis discordiis provideant, quae inter singulos opifices forte enascantur. Satis est autem septem viros convenisse ut *trust* habeatur, quinimmo et domini et opifices ad ea ineunda impelluntur, ut arbitralis legis beneficio fruuntur.

Compositio, aut privati iudicis sententia, hinc non arcentur, sed et fovet lex tamquam optimum remedium, et praebet consilia, ut tuto ritu ad rem forte procedatur. Iudicium autem provincia tunc esse coepit, cum alterutra pars ad eos appellaverit, qua quidem formula altera quoque in ius vocatur.

Sed antequam coram iudicibus adversarii sistant, omnes componendae litis modos se frustra tentasse probandum; quare exstant suas per regiones distincti magistratus conciliatorio mandato aucti, quorum collegia patroni et opifices communibus suffragiis deligunt. Horum autem sententiae nisi partes acquiescant nullam cogendi vim obtinent, tuncque altera parte invita, ad arbitros appellatio est. Arbitri tres a republica eliguntur, quorum unus ex candidatis quos opifices, alter ex iis, quorum nomina domini professi sint, tertius inter supremi tribunalis iudices deputatur. Dum pendet lis, nec domino occludendi opificii

facultas manet, nec operariis ab opere recedendi. Iudicibus opificia adire licet, opificum testimonia excipere, libros sumptuarios lustrare. Renuentes etiam vinculis coercendi ius est. Ab arbitrorum sententia nulla provocatio, ne ex defectu quidem ritus conceditur.

Si quis contra sententiam fecerit, plerumque carcere poenam luit, at est quoque veniae relictus locus. Verum si quis aut pendente lite aut post latam sententiam deserere opus maluerit aut opificium concludere, nequit postea ad intermissum redire commercium, nisi sententiae legibus sese subiiciat.

Lex, cuius haec summa, pluries iam desertionibus componendis adhibita est, idque optimo semper eventu. Eius enim favore nec dominus relinquitur absque praesidio, neque operarius absque tutela: iura sua ex utriusque defensione muniuntur. Merces operis minima plerumque statuta est, at pro variis rerum adiunctis sapientiae iudicium fuit eius pretium constituere et iuxta redditum operis et iuxta industrie negotium, de quo agebatur.

At legis beneficiis non modo opifices et domini, verum etiam civitas omnis fruitur, hac re saltem — ne de pacis commodis dicam — quod arceatur passim in mercibus commutandis vel conficiendis fraus; operarius enim aliquando ante tribunal vocatus cum sibi iusiurandum delatum fuerit, domini sui occultas fallacias potest revelare. Ne quis denique de sententiarum iustitia et aequitate dubitet, id addendum, quamvis pleraeque earum operariis faverint, nullum tamen dominum suam officinam reclusisse, aut in aliam transtulisse regionem.

Quibus positis, ecquid morae ut de arbitris lege adeundis apud nos quoque sedulo inquirent qui in rei oeconomicae doctrinam incumbunt, praecipue christianae popularis civitatis asseclae, quos non partium studium sed una iustitia urget cum caritate coniuncta?

P. ROSSANI.

DE GRAECIS LITTERIS TUENDIS

IN SCHOLIS SECUNDI ORDINIS

Iam vidimus (1) dimidiatas fere eorum esse litteras qui graecae sint rudes linguae, itemque animadvertimus quam multum optimus quisque eius e studio possit proficere: quae quidem, nisi satis argumentorum mentis oculus suppeditaret, res ipsa apertis declararet verbis. Ne quis autem temere hoc affirmare me ar-

(1) Cfr. ann. IV, num. VIII.

guat, verba referam, quae magna auctoritate et doctrina vir, Aloisius Cremona, usurpavit saepius, «usu cognitum ac persuasum sese habere adolescentes mathematicae ac physicae studio in illo, cui vicesimum octavum iam annum praest, Romano athenaeo operam navantes, multo meliores evadere si in humanis scholis secundi ordinis primam litterarum institutionem habuerint, ac si in illis, quae vulgo apud nos *tecniche* nuncupantur». Ex quo luce clarius apparet optimum quemque, illa institutum doctrinae elegantiaeque palaestra, quae graecis constat litteris, multum posse proficere ad mentis habitum animumque formandum.

Neque tamen dissimulabimus perexiguos nunc esse fructus, quos adolescentes e graecarum litterarum studio capiant, ut Horatianum illud hic non omnino abs re sonet:

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Quamquam hoc argumenta a nobis allata infirmare minime poterit, si quis rei adipiscendae rationi advertat animum, eamque, si sapiat, iniquam plane profiteatur.

Ad quid enim plerumque redit in lycei scholis optimorum latinae et graecae linguae scriptorum studium nisi ad laboriosam verborum investigationem, quo caput quoddam quid valeat cerni liceat, idemque vulgari reddatur sermone; quae omnia, ingrata quippe quae aequa careant mercede, ad extinguenda potius valent fervida adolescentium ingenia animorumque insitam vim?

Ne sint grammaticae lexicaeque praecepta non modo comminuta aut spinosa, sed ne id quidem quod unice spectemus, si volumus a bonis litteris humane excoli adolescentium animos, quod quidem primum schola promittit. Oratio quaedam Ciceronis perpenditur: de variis agamus lectionibus, interpretemur, orate vulgari reddamus sermone, neque satis superque fecisse arbitremur, sed felicissimi huius ingenii elegantiam ubertatemque loquendi, crebra et nitida sententiae verborumque lumina, numerosas comprehensiones admiremur itemque rem, de qua agitur, nobis fingamus animo in memoriam quae id temporis acciderunt redigentes, ut orator vehementissimus ob nostros reviviscat oculos eiusque vocis imaginem ad nostras permanet aures.

Continuus sit legendi usus multique pervoluntur scriptores si fructuosam lectionem volumus neque tantum ad meram vertendi exercitationem, potius vero ad antiquorum mores, instituta, facta penitus ediscenda: tum enim maximum ex optimorum scriptorum studio capiemus fructum, cum ipsorum libri, ut ita dicam, antiquitatis limina nobis aperiant.

Hac latinam graecamque linguam docendi ratione libentius profecto utilisque adolescentes eas excohererent, praesertim si iis, ut sermonibus fit in ore hominum hodie latis, mature ampla, ni summa lexicis cognitio commendaretur, qua legendi amor magis in dies acuitur atque firmatur.

II num. ann. IV.

De Gallorum publicae discrimine - P. ROSSANI.
Annus MCM - P. R.
De S. Isidori Pelusiota epistula - N. CAPO.
Suffragia apud maiores ad referendum rempublicam - SENIOR.
Montium Pistoriensium laudes - M. RICCI.
De Pistorio urbe clariissima - A. BARTOLI.
Reliquiae « S. Mariae Antiquae » in Foro repertae - ROMANUS.
Lollius sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Cuiam Urbis incendium tribuendum quod Nero-
nium dicitur - C. PASCAL.
Ex Americis - De Americano gratiarum die - H. DOSWALD.
Quaestiones inter socios propositae - De anno quo
Christus natus est - M. DOG.
Titulus Kassabae apud Derivicos in honorem italo-
rum militum nuperrime positus - F. RAMORINO.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - F. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: Prinsquam incipias, consulo - Sinensium deli-
ciae - Ioci - P. d. V.

III num. ann. IV.

XIX saeculi civiles eventus - P. R.
De communi omnibus eloquio constituendo - SENIOR.
Ex Gallia - Latinae humanitatis triumphus - L. P. MICHOVIL.
Dominicus Cimarosa - I. ANTONELLI.
Cosacorum constitutiones et ludi - A. COSTAGGINI.
An. C. M. C. pridie kalendas Ianuarias a Iesu
Christo factas aeterni auspicia - LEO PP. XIII.
Horae subsecivae - Sub icone S. Caeciliae a Ra-
phaele Urbinate depictae - De Senen decori -
I. BATTANUS.
Romani Fori monumenta novissime reperta - FORFEX.
Cuiam Urbis incendium tribuendum quod Nero-
nium dicitur - G. P.
Lollius sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Mirabilia caeli - P. A. M. ROVITTI.
Annales - POPPLICOLA.
Victoria Regina, Imperatrix - P. ROSSANI.
Iosephus Verdi - Vox Urbis.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - I. A.
Aenigmata - F. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: Litterarum opus immane - Ubi primum loca-
liti currus omnibus pervit? - Ioci - P. d. V.
Sociis monitum - A. SECRETIS.

IV num. ann. IV.

Iosephus Verdi - I. ANTONELLI.
De communi omnibus gentibus eloquio constituendo
- N. CAPO.
De prima Christianorum persecutione deque epi-
stula quadam Pseudosenecae iniuria neglecta -
F. RAMORINO.
Anglorum monumenta - LAELIUS.
Pro Brutis - R. PANCARO.
Novae Summi Pontificis litterae de « Quaestione
sociali » - FORFEX.
Chronologia Christi Domini - P. A. M. ROVITTI.
Horae subsecivae - In pueruli mortem matris la-
mentatio - A. GALIERO.
Communia vitae - Per aequam glaciem abundi
ratio - H. D. V. PIERALICE.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - H. P.
Aenigmata - DIGAMMA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: Recensiones singulares - Nosocomium novi ge-
neris constitutum - Ioci - P. d. V.
Sociis monitum - A. SECRETIS.

V num. ann. IV.

De litterarum certamine a commentario Vox Urbis
indicto iudicum sententiae:
I. - F. RAMORINO.
II. - P. ANGELINI.
III. - A. CIMA.
Poetarum mixta aerumnis gaudia - FR. X. REUSS.
De « Christiana democratia » - P. ROSSANI.
Senatus et popularium oratorum aedes Vindobonae -
FORFEX.
Ex Germania - De populari quadam Germanica
Societate - P. ALT.
Lympha in variolas puero ingesta - LAELIUS.
Boklin pictor - G. P.
Quaestiones inter socios propositae - De una eadem-
que apud omnes pronuntiatione latina - A. SORDET.
De statura hominis - M. LANI.
Communia vitae - Per aequam glaciem abundi
ratio - H. D. V. PIERALICE.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - I. CASTELLI.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: De Sinensi « Encyclopedia » - Nullane in po-
sterum aquarum victoria? - Ioci - P. d. V.

VI num. ann. IV.

Leo XIII P. M. - A. CERASOLI.
Ex Europaeorum foedere publica futura commoda -
P. ROSSANI.
Crucis historia - (ex ineditis) M. ARMELLINI.
De popularibus athenaeis - I. ANTONELLI.
Circus huiusmodi animalia quae sentiant - P. ALEXIS.
Novus e Societate Iesu commenticiarum fabularum
auctor - SENIOR.
Ex Americis - De cataractarum Niagarensium
hieme - H. DOSWALD.
De sapientum inventis nonnulla - M. LANI.
Communia vitae - Per aequam glaciem abundi
ratio - H. D. V. PIERALICE.
Lollius sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Horae subsecivae:
Monti Regali vale dicens - I. SOLA.
Ad Sanctam Ritam a Cassia vulnus Spinae
D. N. I. C. in media fronte referentem - I. RO-
SATI.
De Petro et uxore eius - I. BATTANUS.
Vita functi viri clariore - I. F.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - P. A. - H. P.
Aenigmata - F. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: Utilisne terraemotus? - Quid colligatur in per-
scrutatione digitorum - Nasus Cyclope dignus - Di-
scipulorum respublica - Quae apud Iaponenses -
Ioci - P. d. V.

VII num. ann. IV.

De opificum desertionibus - P. ROSSANI.
De saeculo XIX iudicium - SENIOR.
Litterarum hominum aerumnae et gaudia - A. BAR-
TOLI.
Crucis historia - (ex ineditis) M. ARMELLINI.
Biblicae antiquitatis investigationes novissimae - G. P.
Christus homo a triumpho ad sepulcrum - LAE-
LIUS.
De librorum commercio apud Romanos - D. TA-
MILIA.
Lollius sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Ex Rumenia - B. ATHANASIOS.
Communia vitae - De Paschalibus dapibus - H. DE
VECCHI-PIERALICE.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - I. F.
Aenigmata - I. BATTANUS.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: Automobile anfibium - Novum ignis lucisque
genus - Num in luce vita? - Arcana lacuum con-
nubia - Ioci - P. d. V.

VIII num. ann. IV.

De graecis litteris tuendis in scholis secundi ordi-
nis - N. CAPO.
De « Legenda Trium Sociorum » - F. RAMORINO.
Crucis historia - (ex ineditis) M. ARMELLINI.
De Sibyllis - G. P.
Insanientis sapientiae placita - A. CERASOLI.
Lollius sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Ex Batavia - De certamine poetico Hoeufftiano -
G. B. SPRUYT.
Communia vitae - De Paschalibus dapibus - H.
DE VECCHI PIERALICE.
Ex Americis - De rebus civilibus varia - H. DOS-
WALD.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Nicolai Machiavelli sententiae de regni administris -
C. DEHO.
Librorum recensio - P. A.
Aenigmata - H. GUEPIN.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: Divinatio per chartas lusorias - A quo Ame-
ricae nomen? - Quid de humano genere XXI° sae-
culo? - Tribus diebus Atlanticus praetermissum -
Ioci - P. d. V.

IX num. ann. IV.

Poetici certaminis victor argenteo numismate deco-
ratus - FR. X. REUSS.
Kalendis Maiis MCM - I. TONIOLO.
De latina lingua in popularibus athenaeis - H. D.
V. PIERALICE.
De Sinensium Milesiis fabulis - A. COSTAGGINI.
« Typographia », ac « telegraphus », apud antiquos -
R. PANCARO.
De Tertulliano rhetore - I. MARRA.
Crucis historia - (ex ineditis) M. ARMELLINI.
Arabum mores - A. VIELLOT.
Lollius sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Quorundam animalium viae, pugnae, instinctus -
M. LANI.
Ex Americis - De praeside Mac Kinley suo muneri
initiato - H. DOSWALD.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - I. F.
Aenigmata - I. BATTANUS.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: Paschalis curus et Columba Paschatis, Flo-
rentiae - Cornix et bellum - Inferne dicenda
urbs erit? - Ioci - P. d. V.

X num. ann. IV.

E Sinis novissima dubia - P. ROSSANI.
De latina lingua in popularibus athenaeis - H. D.
V. PIERALICE.
Iaponiorum fabulae commenticiae - A. COSTAGGINI.
De sancto Paulino poeta - I. LEMETTE.
In saeculum xx a reparata per Christum hominum
salute - FR. X. REUSS.
De planeta Marte - ALPHA.
De Sibyllis a Raphaelae Sanctio pictis - LAELIUS.
Nupera effossiones in Graecia et Mycenaea actas -
G. P.
Ludi veteres et recentiores - De « digitorum mica-
tione », - SENIOR.
Napoleonis ingluviis - I. ANTONELLI.
Lollius sive de propecta latinitate - P. ANGELINI.
Horae subsecivae - In Iosephi Verdi obitu - A. PIZ-
ZUTO - Graphis ex vero adumbrata - I. FEDELE.
De tabaco nonnulla - P. ALEXIS.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - P. A. - H. P.
Aenigmata - F. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: Insanient restituta mens per singularem in-
terpretationem - Ioci - P. d. V.
Epistolarum commercium - A. SECRETIS.

terarum elementa dedit. Ut excessit e pueris, in Romatino gymnasio, ad politiorum litterarum ac sapientiae studium se contulit, ingenii alacritate, qua celeriter abstrusa quaeque arriperet, cunctis admirandus. Ast quatenus tunc temporis docendi ratio et via? Praestat ex Hieronymo ipso audire, qui, in libro de vita sua nondum edito, haec peropportune scribit: «rhetorica disciplina tota in creberrimis ineptiis ex latinis translationibus sita erat; litterarum italicarum ne verbum quidem; Dantes, Petrarca, Areostus, Tassus mihi ignota nomina: poetici sermonis Cesarottius, solutae orationis Thomas exempli instar positi. Qui resonantes versus vel inutilia quaedam et hiantia verba effutiebant, utroque pollice laudandus. In philosophia tradenda epitome logicae et metaphysicae adhibebatur, latine exarata, quae, herculeo nisu, sine ratione ac mente, memoriae a tironibus mandaretur: adde physices et mathematicae notiones primas. En litterarum et sapientiae studia!»

Tamen, ne quis, partium studio, haec verba amara, sed vera, Romatinis doctoribus ut probum obiiciat, animadvertendum est hanc inordinatam atque incompositam studiorum rationem, praesertim si de litteris sermo est, Italia tota, saeculo decimo octavo exeunte, iudicii sanitatem corripisse. Quis enim ignorat quae Gozzius, Varanus, Parinius et Alfieri tulerint, ut, pro virili parte, bona studia in pristinum statum restituerent? Ceterum, in praesentiarum, affulget ne litteris spes felicioris aevi? Facile est alicuius rei, quae vitio laboret, censuram agere, verum tardiora remedia quam mala.

Humanitatis ac sapientiae studiis in Romatino gymnasio perfectis, Hieronymus, Patavii, in litterarum sede, inlustrum doctorum et alumnorum frequentia celeberrima, per quadriennium in iuris civilis scientia elaboravit; ibique laureum sertum, maxima cum laude, anno 1811 adeptus est. Forte Hieronymum, ad summos iuris honores rite capessendos, publice disputantem coram almo professorum conlegio, Patavinae provinciae praefectus, qui novis doctoribus procreandis intererat, audivit, eumque tam maximam ingenii vim in primo aetatis flore prae se ferentem adeo approbavit, quem dignum existimaret cui munus, quod a secretis, sive ab epistolis vocant, in secretiore suo cubiculo concederetur. Quamobrem ad hanc condicionem Hieronymus, libens animo, matre probante, accessit.

Omnes eo tempore ceperat Magni Napoleonis admiratio, qui, gloriae suae fascinatione, quasi divino instinctu, Italorum adulescentium mentes potissime concitabat; cuius praepotens virtus, industria et labor, non solum in re militari, sed etiam in re publica bene gerenda latissime patuere. Haud mirum igitur quantum Hieronymo, ad maiora nitenti, haec rerum adiuncta profuerint, cum occasionem nactus esset, tum ingenii acuendi illarum legum cognitione et studio, quae ceterarum gentium imperiis normam dedere, tum impigra alacritate et prudentia, qua multiplicia arduaue officia expediret, Patavinae provinciae moderatoris expectationem superandi. Nam, postquam Napoleonem Magnum adversa fata tulerunt, contigit ut Nostro, in principatu commutando, munus Patavinae provinciae administrandae deferretur. «Quoties», verbis utar Fausti Bonò, «memini venerandum hunc senem, veluti furore afflatus, tempora illa recogitare, animique sui trepidationem, cum post primi Italici Regni interitum, bonam libertatis frugem fato ineluctabili amissam optimi quique cives deflევissent!» (1).

(1) *Nei funerali del dott. G. Venanzio*. Parole di F. Bonò, Udine 1872, pag. 5.

Civilium munerum curriculum Hieronymus inde persecutus est: primum apud congregationem provinciam Tarvisinam relator fuit, et rursus eodem in munere, Patavii, usque ad annum 1830; quo anno, nimio labore fatigatus, immatura canitie obreptus, immeritaque calamitate ex cruciatus, in Portum Romatinum, in avitam domum, revertit, totumque politiorum litterarum et sapientiae studiis se abdidit. Hic Sylviam Bonis, virginem eximiam ornatam virtutibus, uxorem duxit, quacum coniunctissime vixit.

Hactenus de Hieronymi Venantii vita et moribus. Dicam nunc de sapientiae ac litterarum monumentis, quibus ipse celebrati nominis famam inter aequales invenit.

Praecipuum ex maioribus Hieronymi operibus illud est, cui titulus *Callophilia*, idest *pulcri amor*, in quod adeo strenue incumbit, ut, quo copiosior, in tanto opere evolvendo, philologiae apparatus ei suppetet, octavum et trigesimum annum agens, Alfieri exemplo, primis graeci sermonis rudimentis operam dederit. Quatenus autem *Callophiliae* ratio sit, quantum in me est spatium angustia sinit, paucis absolvam.

Callophiliae argumentum tres in libros distribuitur: in primo agitur de nativa, idest de physica sive naturali pulcritudine, quam animi sensum, non veritatem, Venantius esse affirmat. Omni aetate, conditione ac studio, homo pulcri sensu tenetur. Pietas, exempli gratia, in Deum, in parentes, in patriam atque id genus multa, hominem vehementer commovet: ex quo Noster naturalis pulcritudinis sensum in eo situm esse contendit, quod res, quibus universa natura consistit, aptae sint ad hominis sensus aequaliter et congruenter exercendos. Consecutiones, quae inde fluunt, accurate exquisiteque exponit, positoque discrimine inter quod verum, quod pulcrum, quodque honestum est, ex varietate uni coniuncta pulcri sensum gigni ostendit. Sed, quoniam animi natura id primum postulat, ut ipsius partes apte exerceantur, cui necessitati, quod ad hominis sensus attinet, naturalis pulcritudinis sensui satisfacere competit, principia statuuntur, quo quisque expeditus, omnique abiecta cunctatione, agnoscat quinam animi motus, quo gradu quibusque causis, honesti habendi necne sint. Exemplar vitae, morumque ratio et norma honestum est, quod, non mobili hominis impetu effertur, sed conscientiae voce, in omnibus una, continetur. Cum autem honestum pulcritudinis naturalis sensus quaedam procreatio sit, patet utrique easdem condiciones et leges esse praefiniendas: sensus ergo videndi audiendique, in primis, honesti *δρῶντα* sunt. Summa et mira explicatione Venantius diversas honesti species enumerat, sicque libro secundo finem imponit.

Pulcritudo artificiosa tertii libri argumentum est, verum totius operis caput. Cum aliquid pulcri alte hominis animum movet, sensus in imaginem vertitur, sensuumque imaginumque vi ille oriuntur animi motus, qui voluntatem ad agendum impellant: hinc poësis, hinc imitationis origo. Argute Venantius deserit de perfecta pulcri specie, cuius officia et notas tradit contra eos, qui hanc pulcritudinis formam esse negent. Postremo concludit pulcritudinis sensum non tantum delectationis iucundarumque investigationum argumentum esse habendum, cum hominis naturae fundamentum, et dux, et imperator sit, quo animi motus efferantur et aequae regantur. Arti logicae itaque aequiparandum, quod haec animum ad verum flectat, ille educet cor. Ethicam, metaphysicam, iuris scientiam, oeconomiam ex pulcri sensus amore fructus uberrimos percipere posse.

Haec est totius *Callophiliae* ratio, quam summam et faciliore quo potui modo exponendam curavi;

namque spatii angustia laboro, et insuper de sapientiae disciplina, si non elegantissime, at certe non pessime disserenti non nihil negotii est. Quod autem ad *Callophiliae* stilum spectat, Venantius religiosa cura fuit, ut, toto opere, dicendi genere perpolito et quibusdam quasi luminibus distincto verborum ac sententiarum uteretur. Meminisse iuvat *Callophiliae* libros, iterum Panormi editos anno 1837, Academiae Florentinae, quae a cribro farinario habet insigne, nonnullorumque litteratorum hominum veras meruisse laudes, locosque pulcherrimos, veluti orationis perfectique stili exemplaria, tironibus, in illis qui tum *ἀντολογικαὶς* libris ferebantur, propositos fuisse.

Nihilominus, fateamur oportet non omnibus eam definitionem, qua Hieronymus Venantius statuit «pulcritudinem animi sensum esse, non veritatem» probatam, compluribus immo erroneam ac falsam visam fuisse: quare acri et subtili ingenio interdum utrinque concertatum est. Demum Noster, e priore sententia recedens, in novo opere, cui titulus *Saggio di estetica* (1), dubia explanavit, doctrinamque genuinam de pulcritudinis sensu, qua tenus ab hominis mente percipitur, nitide expressit. Quapropter de hisce duobus maioribus Hieronymi Venantii operibus, alterum ab altero perfici, dicemus. Exemplum mirandum sane, quod nos vetat modestiam religionisque vim in tanto referre viro, qui, veritatis amore, laudis studio cedere maluerit, quam in opinionis errore obdurare!

De scriptis minoribus, quibus in politioribus litteris Venantius non mediocrem famam assecutus est, aliquid addam.

Iam, a prima iuventa, Hieronymus lyricis carminibus lusit et ad scenarum actus quaedam non incondita composuit. Hic tantum meminero *Ode* in Concordiam Iuliam inscriptam, Patavii editam anno 1820, in honorem Episc. Petri Ciani tum primum in Concordiensem diocesim, ad pastoralia munera capessenda, solemniter adventantis. Maioris momenti est commentarium *De praesentibus politiorum litterarum condicionibus in Italia, deque mediis quibus politiores litterae rite perfici possint*. Quam quaestionem a Neapolitana Academia, cui nomen *Società del progresso*, positam, Venantius ita perite solvit, ut, in certamine, primos honores promeruerit. Praeter hoc commentarium, memoria digna sunt: *De eloquentia quae ex tempore dicitur*; *De quatuor muneribus in litteris*; *De peculiari eloquentiae genere, quo rerum gestarum scriptores utuntur*; *De publica beneficentia*, etc. Adde *Laudationes funebres* A. Zendrinii, I. Furlanettii, N. Contarinii, etc., qui omnes «Veneti de litteris et bonis artibus Instituti» socii fuere. In quorum numerum Hieronymus usque ab anno 1840 adscitus, dignus fuit qui, anno 1850, in munus a secretis cooptaretur. Tamen, anno 1855, ob tenuem valetudinem, munere se abdicare coactus est.

Haec carptim de Hieronymi Venantii minoribus scriptis: accuratum indicem omnium quae, ex occasione, edidit opuscula, in tomo I *Actuum Veneti Instituti*, anni 1872, facile invenies.

Obit in Portu Romatino, d. quinto ante idus februarias, anno 1872.

MARCUS BELL.

(1) Portogruaro, tip. Castion, 1857.

Vetus verbum hoc quidem est,

Communia esse amicorum inter se omnia.

(TERENTIUS, *Adelph.*)

Longum iter est per praecepta; breve et efficax per exempla: plus ex moribus, quam ex verbis, trahimus.

(SENECA, *Epist.* 6).

Numquid autem parvi facienda legum, quae in scholis exercentur, continuae immutatio, quae extremis his annis magnam attulit perturbationem in serena studiorum regione?

Hisce sane perspectis causis mihi mirum quod humanae scholae quem prosequuntur finem minime consequantur, praesertim cum - durum, sed esto veritati locus - longe excedant animi mentisque facultates eorum omnium, qui ad eas accedunt.

At - dixit quidam - huius, qui sapit, infinita studia nunc esse instauranda, ut mutata rerum temporumque condicio reposcit. Ecquis hoc negare audeat? Sed quidem non nihil merito desiderari: novi neminem plura instauranda studiorum rationis commissa proponere aperte declarant. At nullus adhuc literas docuit, nisi forte unus composuerit, praeter ceteris antiquissimum, cuius placet hic mentionem facere. Iamque in multis in medium profertur peritissimus in huiusmodi studiorum fructus asperisque notis vestis disciplinarum ambitus atque copia. Quae si non ad instaurandum ut plerumque nec sufficiens, sed potius inchoatum, multa praese ferre scire, re autem nihil scire. Accedit necessitas in dies gravior sermonibus praeclearissimarum aetatis nostrae gentium diligenter studendi, qui sane, si his omnibus superhaponantur, quae iam sunt scholarum disciplinae, magis magisque irritam omnium institutionem efficiunt. Quod igitur excogitamus remedium ut ingravescenti occurramus malo?

Hic modum optime si hic assequamur qui iam a lycei scholis adolescentibus studiorum optionem facienda esse contendunt. Tum enim ex quibus in huiusmodi studiis varias excolere partes et quibus huiusmodi studia prosequi, utique huiusmodi disciplinae quae minus ad rem faciant exonerata, facultas sit verioribus gressibus atque germanis, vel magis potius audendi, quod quidem nunc est quod desideramus magis in diebus desiderari. Huiusmodi proinde deinde fateri et v. Iacobus Cortes, qui nunc in modum huiusmodi studiis secundum obtinet locum, etiam etiam videtur esse apte, quod iamdem multum est in vobis, denique perficiatur!

Alterum liceat mihi optime proferte, ut longe deus sit, quo librum videri sententia qui omnino huiusmodi studia abrogantur. At si aliquando videri, quidem certe de Itali nos primi hoc putamus huiusmodi studiis, sed ultimum potius, si apud ceteras gentes beneverit res, tantum repudiemus huiusmodi gloriam.

N. Caro.

MUSICA ET KICKLATES IDEO VIRI

Factus est nobis opinio fuit, qua credimus huiusmodi quocumque musica non abhorre, idque praesertim quia Musae Charitesque quadam sunt inter se societate coniunctae, sive originem spectas, nam a Iove principium, sive vitae consuetudinem, nam, dicit Apolline, Heliconem habitant, ibique chorosque choreasque ducunt. Ita graeci poetae allegorici et fabulis vera narrabant; et in re est, omne bonum et omne datum optimum de sursum esse, et in mortales descendere a Patre Iuminum. Non autem excellentem esse posse virum, qui Musas reiecit, arbitramur. Maxima vero scriptorum veterum idem monumenta confirmant, quibus apud Homerum, Hesiodum, Vergilium, Statium scimus eos fuisse magno in honore apud reges amplissimos, qui requirebant in peritia sua modos musicos, sive tibiae, sive chordis haec exercerent, fuisse et vates, quorum nomina

dant Archias apud Lucullum, Marcum Tullium, Pompeium, denique Senatum omnem, Vergilius, Horatius, Ovidius apud Augustum et Moecenatem; fuisse Lucanum et Senecam apud Neronem; fuisse Martialem et Statium apud Flavios Augustos. Recentiores praeterea, nam in notis versamur, qui ingentia praemia, honores, divitias ipsi cantu, fidibus, carmine, magnumque pondo pecuniae passim e dynastis, e regibus retulerunt, et referunt. Quin etiam de Epaminonda scimus optime tibiae cantasse et commode saltasse, de David scimus excellentia carmina scripsisse, citharae modis numerisque cantus suos inseruisse, Neronem sonu, cantu, carmine Musas ad amentiam fuisse prosequutum. Tyrtaeum Spartatis bellatoribus insignem chordis et versu et numeris, Fridericum, Borussiae primum regem, vel invito patre, musicae dedisse eximie operam. Denique, si vera fama, ipsius Augusti Germanici Wilhelmi primogenitus, adolescens uberrimae spei Europae et patriae, adeo narratur singulari indole in musicam ferri, ut patri, sapienter prospicienti, optime visum sit potestatem facere filio, qua sequatur, quo vergit, indolem.

Quae autem de musica proprie dicta, sonis, chordis, organo conspirantibus usa, detulimus, ea non minus de poetica dicendum putamus; tum quia res est in numeris, qui percipiuntur auribus et auribus iudicantur, corde magistro atque animo inspirante, tum quia graeci latineque poetae tradiderunt in more esse facientibus ex tempore carmina, praesertim ad coenas regum, illa seu cithara, seu cheli persequi, sociare, adinvare, canere. Neque abs ritu hoc fecisse traduntur qui, veterum instar, recentioribus in nostris saeculis existerunt, qui *rapsodi*, *trouvours*, *menestrelli* nuncupati sunt, et una carminibus citharaque vagabantur insignes, magna semper apud reges et duces et populos benevolentia, et propemodum dicam religione, suscepti. Quae cum ita sint, illud elucet ut quae de David, qui mirabilis voce, versu, chordis, armis, imperio, victoriis, divitiis super quamplurimos reges, duces, heros, vatesque fuit, eadem de Moyse, de Baruch, de Debora, de Iudith ipsi dicamus; quibus attingimus summos viros musicae usos, musica delectatos.

At recens adversus haec, quae dicavimus historia aeternitati, Scotus quidam Andrew Lang orsus est, cuius iudicio maxima pars poetarum ac litteratorum virorum (quid nunc recenset insuper duces et reges illustres!) detestata est sonos et cantus. Si tamen standum ad litteram verbumque sit, potius: «detestatur», quam: «detestata sit» ille scribit. Cui verbo si adesse voluerimus, hoc unum ille adstruit, praesentes haberi a priscis degeneres, recinente Horatio ab aetate avorum parentes nostros ortos esse peiores maioribus, a parentibus nos nequiores, mox daturos vitiosorem progeniem. Sed ea ipse quae adstruit, ex particularibus adstruit; at dum in universale conatur extendere, in illam incurrit dialecticae legem, quae negat ex particularibus generalia posse deduci. Qui enim eius morem sequutus gibbosos nomine enumeraverit, qui toto nunc vivunt in orbe terrarum, ipse centum fortasse millia gibbosorum et ultra habebit in manibus; totidem lumine laesos, totidem brevi pede, vel distorto crure claudicantes. Agite nunc; iurene quispiam deducat integrum genus humanum constare luscis et strobis et gibbosis et claudis?...

Sed ipsum enumerantem sequamur. Senior Samuel Johnson, ille scribit, musicam appellabat ingratos inter rumores rumorem minus ingratum, atque hoc se tuens clypeo aperte fatetur sibi musicam taedio esse, fastidio, abominatione, execratione. Nil praeter hoc; immo et praeter hoc addit, musicam ipsa

blasphemia deteriore esse; non enim instar blasphemiae colloquia implet, perficit, adjuvat? Fugies poesis, inquit, fugies picturam, musica te sequitur, et vel invitum cogit audire.

..... neque
Decedit aerata triremi,
Et post equitem sedet atra...

Quid faciemus homini tam immansueto? Dabimus viam, qua fugiat in heremos, et nemora inhospita, ex quibus antea tigrides, leones, onagros, lusciniolas, merulos, cardueles, attides curabit expellere, ut bene conquiescat.

Fuere, negamus, aliquot egregii, qui vel mala aurium conformatione, vel gutturis vitio musicam non perceperint, et si perceperint reddere nesciverint voce perceptam, nonnullos ex hisce vel familiares nunc habemus, qui in montanis plerumque nascuntur et degunt. Quid? Dicenda hinc musica cultae gentis et humanioris virtus; quod quidem ipsa natura indicare videtur, quae musicam virtutem lupis, leonibus, pardis, ursis, asinis omnino negavit; deditque gratiosis lusciniis, carduelibus, passeribus sive solitariis, sive cunctis, quod saevientibus aquilis, milviis, vulturibusque immisericordibus non concessit.

Philosophus Emerson indocili aure, cum scholis collegii inesset, e disciplina musicali expulsus fuit, quasi pictor, cui oculi defuissent, aut infirmitate, quam daltonismum vocant, laboraret. Dux et imperator americanus Grant quoties musicae adisteret sui muneris causa, toties se martyrio torqueri confitebatur, cui pulcior ac iucundior musica, quae brevissima, iucundissima et optima quae nulla prorsus, visa semper est. Catharina II Imperatrix saepe dicebat se vel imperium datum ut musicae delectationis particeps fieret, quippe in musica nihil experiretur praeter rumorem. Napoleon I animo infremebat ac turbabatur musicam audiens, nec extra plebeiam cantionem: *Marbrout s'en va-t-en guerre*, submisso murmurare callebat. Neque minus in visa Napoleoni III, Gambettae, Victori Hugo musica; idem de Theophilo Gautier, de Beaumarchais, de Goncourt, de Aemilio Zola dictitant. Esto quod Macaulay, quod Max Müller, quod Henricus Bukle, quod Byron, Shelley, Tennyson, Humphrey, Davis musicam vel nescirent sequi, vel nescirent iterare, vel discordi voce incertaque essent. Quot sunt hi ut cum tot conferas, qui audiunt, sequuntur, ingeminant, colunt?

Rem igitur facto restituamus. Iucunda omnibus musica est sive humilioribus, sive summis. Si cui in-visa, aut iucunda minus, quaerendus hic est neque in infimis, neque in excelsis, sed in iis, qui aurium, gutturis, et si quod morbosum aliud fuerit, vitio afficiantur.

SENIOR

DE HIERONYMO VENANTIO DEQUE EIUS LIBRO QUI "CALLOPHILIA" SEU "DE PULCHRI AMORE", INSCRIBITUR

NOW dubito quin egregiis huius commentarii lectoribus gratum futurum sit, si paucis, quae ad Hieronymi Venantii vitam moresque pertinent, praemissis, aliquam de eius libro, qui *Callophilia* seu *de pulchri amore* inscribitur, notitiam exhibeam.

In Portu Romatino a. d. v nonas Martias, anno 1791, ex Venantio Venantio et Augusta Marchi, generis nobilitate claris, Hieronymus ortum habuit. Huic, a prima aetate, Ioseph Fortis, sacerdos integritate vitae probatissimus, in paterna domo, lit-

sub laeva templi ala innotuere, et insculpta optime signa, quae inter sarcophagus coniugum quorundam effigiem in fronte praebens, sub quibus pastoralis scena affabre insculpta est: pastor capellam mulget, socius arbori innixus reclinatum caput manu sustentat.

Alius etiam sarcophagus tabellam funerario scalpendam titulo, sed nudam, exhibet: personis superiores anguli exornantur, in operculi autem fronte sculpturae renident, in quibus Atalantam ac Meleagrum in primis agnoscere licet: Atalanta virgo in podio sedit arcum distringens laeva, dexteram porrigens iuveni, qui sua vice eius collum dextera cingit, ac laeva pateram elevat.

Proximi Dioscuri conspiciuntur, ad quos barbatus quidam, lancea armatus, concitate advenit clamitans, deinde venatores tres circa aprum necatum dant operam, et hasta dimetiri praedam videntur. In altera tabulae parte iuvenis quidam ex amphora in craterem vinum fundit, alter ad tripodem cum face accedit, ut ignem immittat.

Inscriptiones multae una cum rudibus prodire, quarum praecipua pomerium Vespasiano et Tito imperatoribus productum spectat. Tertia haec habetur de pomerii amplificatione, unde eruitur anno LXXV post Christum ipsam absolutam fuisse.

Heic sistendum; at cum nondum initi labores expleti fuerint, magna spes est fore ut novi quoque antiquitatis thesauri ex optime suscepto opere illucescant.

ROMANUS.

QUORUNDAM ANIMALIUM VIAE, PUGNAE, INSTINCTUS

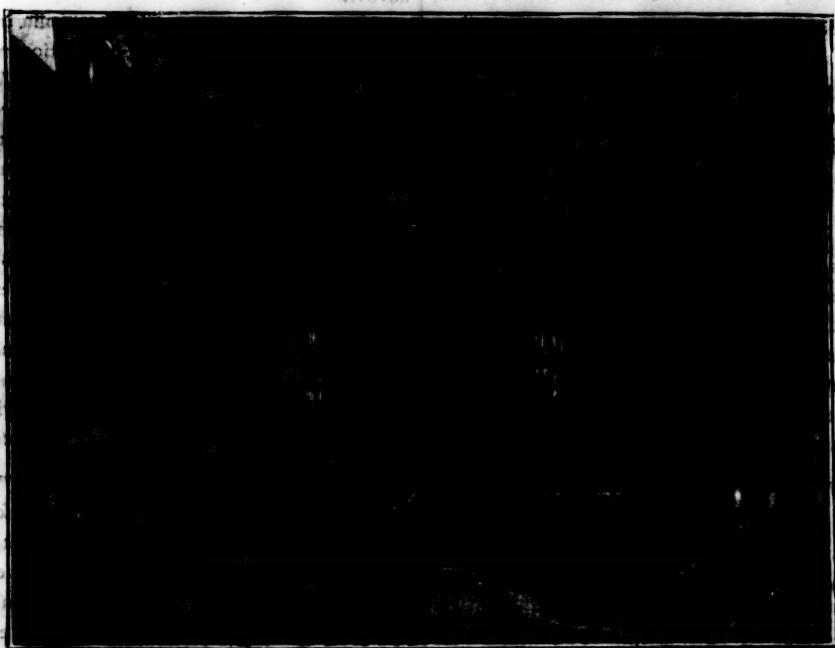
PUGNAM narravimus (1), qua sanguinolento Marte maiales adorantium luporum rabiem non arcant, sed prorsus exterminant, dignam, mehercle!, Homero vate, cuius praelii spectator olim horrore dirigi; adeo atrox, adeo ferina res visa est. Alteram eiusmodi narrabo, qua in hostes eosdem tauri et iuenci potentes cornibus, vaccaeque vitulorum suorum amore, prae tauris et iuencis, furiantes ac saevientes vitam natosque tuentur, indeprecabiles et ipsae non minus ubi caedis et exterminii tempus advenerit.

Descendentibus ab Apennino belluis, vel inter nemora latentibus, quasi in speculis, unde in vitulos impetum faciant, caedantque raptentque discripta membra in cubile, lupinus monet odor de periculo matres. Statim nemus omne resonare mugitibus, matres impellere, siqui fuerint socordes, natos, in locum convenire omnes, ex quo bellicus mugientium personat clangor. Cornupetae potitae loco filios sibi carissimos post se statuunt; ipsae mox terga in eos convertere cornibus ad extra porrectis. Sic tener grex quasi circulo includitur maternorum phalange cornuum defensus, quae « stricta, parata neci » capitibus aliquantulum in terram inclinatiscrutatur auram nare, scrutatur ardentibus oculis obscura silvae, unde impetum expectat. Si duo tantum, si tres aut quatuor lupi fuerint, nil tentant, nil audent, sed immoti, assidentes longius, contemplantur expectantes, dum fame defessa matrum acies disgregetur. At hic novus ordo pugnae. Quippe ubi certum sit nullos alibi esse, nullos aliunde accedere lupos, idque odore, uti puto, innotescit, tauri et iuenci digrediuntur ex acie, ita tamen ut statim vaccarum circulus restitatur integer, perpetuus, inexpugnabilis, armatus. Si in promptu sint, bini in singulos lupos tauri, aut iuenci, aut boves procedunt. Lent, at regredi nescii, fixo belluas obtutu contemplantur et eunt, hac autem lege, ut validior taurus vel iuencus praecedat, alter pone sequatur. Vae lupo si steterit! Cornu transfigetur. Vae lupo si fugae salutem crediderit! Insequentur donec transfodiant. Quid si audax saltu contra ausus fuerit?

(1) Cfr. huius anni n. IX, pag. 71.

Fulgure perniciosior subibat cornibus taurus pone sequens, et antequam fera solum pede contingat ventilabitur cornu exenterata, visceribus quaquaversus dimissis.

Quod si vaccarum gregem luporum grex fuerit adortus, phalanx illa cornuata, quam non Chabrias, non Macedo Philippus circa arma legesque bellicas erudit, immota manet; arrepta autem temporis opportunitate sensim ac pedetentim movet, in locum successura ubi pastorum sint casae, vel ubi vicus, quasi auxilium hominis longe belluis potentior imploratura. In hoc autem itinere nihil praeceptum, nihil incompositum, nihil rimosum. Haerent terga tergis, tutaque soboles quasi vivo matrum suarum muro vallatur. Quod si coeci fame aliquid lupi ausi fuerint, mortui prius concident, quam saltu pervenerint. Quid autem si quis eorum, prae ceteris agilis, in circulum, in vitulorum castrum, saltu perruperit? Senes boves ibi sunt iam inde relict, qui caveant, atque casui huic obstant; at, si nihil gravius, vitulos impellant, ut et ipsi procedant una cum phalange, nec impedimento sint matribus, neque audeant in tanto rerum discrimine ubera adire.

Urbani templi S. Caeciliae prospectus interior.

Itaque funditus diverso ordine praelii, quo maiales utuntur, boves pugnant in lupos.

At hoc pugnae genus grande est animalibus in magna. Sed pugnae genus est lepidum in parvis, cui ego adfui, immo plaudens adfui, et adhuc plaudo hilaris quoties in memoriam recurrit. Sexdecim circiter abhinc annis in Aequorum oppido rusticandi gratia morabar, unde mihi brevis via ad vineam muro circumseptam, cui ab oriente collis imminet quercubus praesertim, at diversis etiam arboribus consitus; unde mihi carae umbrae legenti, dum circum superque et inferius omne avium genus suavissima auditu modulatur. Vergilium plerumque, sed et alios lectitare solitus eram, in ipsa lectione liberius vagaturus, quo mens me rapuisset. Non longius inter vepres lusciniola dulcissima nidum constituerat, quae me saepius innocuum experta, uti cetera, quae locum incolebant, bona animalia (serpentes non ita), in opus suum, nihil a me sibi pavens, alacriter incumbebat. Iamque tria in nido deposuerat ova, tunc autem a nido, propius tamen, aberat, ut laneis, floccis, et gossypio, quae ego per proximas vepres distribuieram, rostro sedula potiretur, commodioremque nidum sibi, filiolisque nascituris componeret. Dum haec, cuculus qui super quercum, sub qua reclinis ego lusciniolam, Vergilium, herbulas, floresque, simul omnia respiciebam, cuculus, inquam, capto tempore, lusciniolae in nidum provolat, ibique insedit ovum depositurus.

Nam haec ignava bestia, cuiusvis curae et laboris experta, praeter fastidium taediumque, quo afficit audientes aeternum illud cu-cu, nidum nullibi aedificat

tum sibi, tum filiis; ova autem sua in alienis, quot circum, nidis furtiva parturit volucrum ceterarum. Ipsa vero celsa de quercu, quam adamat, libentiusque ibi moratur, cantans ingrata circumspicit, atque per orbem nidos, in quibus ova sua reliquit, revisit, vix inde abire foventes matres aspexit. Ubi autem ex ovibus avicularum implumes erumpent, ipsa rapit, discerpitque et filiis suis edendas quoque per orbem dat. Fit itaque ut miserrimae aves cuculos alant sanguine et carnibus filiorum suorum, quos improba bestia ad unum necat, dum in singulis nidis cuculus novus pinguescit. Inde in cuculum irae volucrum omnium, arbitror, ex instinctu. Qui tunc assidebat cuculus corpore pipionem ferme aequabat, certe turture grandior apparebat. Lusciniola rediens exosum vidit nido suo incubantem. Nil morata quamdam vocem emittit, a sua quotidiana longe diversam, nam aliquid acutissimum et feriens aures ciebat. Ictu oculi quinque, decem, fortasse et viginti undique conveniunt aves, et ex lusciniolis, carduelibus, atricapillis, motacillis, passeribus turba fit irruens, lusciniola illa duce, in cuculum.

Ille adortus fugere, istae omnes insequi, urgere rostris, alis, quiritationibus fugientem totis alis, hac illac, sine mora, sine meta, sine modo, modo pennas implicans inter frondes, modo caput et alas in ramos truncosque impingens coecus pavore, vociferans desperatus, donec sive defessus, sive ex percussione capitis attonitus factus et obtusescens, cecidit in terram. Quae insequerantur aves non sunt usae victoria ad mortem, sed semianimum reliquerunt, redieruntque laetantes; lusciniola in primis quae ceteras convocaverat, nidoque iterum potita suo est. Ego iacentem quaevisi bestiam exosam, et facili negotio reperii. Anhelabat ferme moritura. Susceptam tenui. Quid facerem? Morientem, debilem, non repugnantem occidere aegre ferebam, sed pietas tot miserrimarum avicularum, quas inclemens ipsa necaret victura, vicit misericordem animum, eique feci ut merebat.

Singulare aliud, mihi videnti notum, narrabo. In rupe excelsa montium Carsiolanorum, qui ad Soram (Frontino utor) deficiunt, palumbes duo nidum fecerant, circa dimidiatim. Pone fons erat nitidissimus undis ac gelidissimus. Illuc ego, venator olim, requiem capturus, et pransurus venatorio modo, solebam accedere, et quae micae a pane deciderant, a palumbis humanissimis, abeunte me, colligebantur, quod neque bis, neque ter videram a loco recedens, atque respiciens. Duos et ultra menses a loco abfui. Rediens dum quiesco ecce rumor ingens alarum super me perstrepat. Converto oculos. Aquila culmen rupis tenebat, inque rimam, quippe pullos proculdubio, aut ova ibi fovebat, ingrediebatur. Quantus tunc mihi moeror, quia palumbes mihi carissimos effera

DIVINI SPIRITUS REPRÆSENTATIO APUD URBEVETANAM CIVITATEM

Oratio huius commentarii numero IX de solemnitate pio ritu quo Florentiae sabbato maioris hebdomadae utuntur, narratum est; nam in ipso Angelorum hymno, qui sacris ibeuntibus praecinitur, columba ignifera quotannis transit ab altari ad curiam regio morte parata, magnumque ibi fragorem, ignem et fumum sacris chartis calamisque succendens emittit: pyrogramma pro curia miro artificio disposita. Quod licet ego degerem, patriae mese redibat per nos in mentem, par quidem, sed aliquid magis huiusmodi praeferebat. Quod quidem non modo recordatione dignum teneo, sed quod huiusmodi poete cognoscant. Immo mentibus huiusmodi. Pascha Pentecostes advenit, quasi huiusmodi. huiusmodi, ab inenata die Urbevetanae civis, a matutino matris ad puellum stipatas

huiusmodi. huiusmodi, ab inenata die Urbevetanae civis, a matutino matris ad puellum stipatas

hadeaque promissa in via densatur in foro coram templi portico. neque enim aliter frons illa sedificii tanto digna annuncipanda videtur. talisque affuit ea tanta apparet, ut in forum universam penitus civitatem demigrasse putaveris. Ascendunt interea e frons illa oppidia, vicisque et villis visuri rustici, quibus magnam argumentum est messis futurae, magnaue portendit ritus, si secundis rebus omnino praesuperit. Atque haec omnia sunt, quorum memoriam servatur si res praesagium responderit, atque in testimonium vestitis novetur; namque vero si res aliter a praenuntiata ceciderit. Meridiana hora ritum absolvet, et votis et omnibus precibus quaeritur, invocatur, ut adpae festinet.

Iamque super marmoreis gradibus, unde in templum aditus, erigitur aedícula lignea, auro et versicolori marmore coruscans, ad modum octagonae turris, architecturae, quam gothicam dicunt, templo ipsi maximo mirifice consonae. Haec autem turris quasi basis sit aedificii totius; quippe inde emicant octo columnulae, quas ordo coronat, ut integrum tabernaculum conficiatur, eorum instar, in quibus ex auro, ex argento, ex aere dolatis martyrum, xiv saeculo, reliquiae magnificentissime condebantur, quorum fama et arte hactenus templa nostra florent et fulgent. Ab ordine capitellorum atque epistylis foris elliptica pulcherrime emicat, obelis, pyramidibus, simulaculis, floribus, sertis ubique con-

sita, quasi in caelum tenderet, ipsum templi maximi aedificium frontemque imitata. Per intercolumnia vero prospicienti patent quotquot sub tabernaculo sunt, Deipara et Apostoli in preces effusi venturum Paraclytum expectantes; patent insuper interiora coenaculi myrto, rosis, denique omnicoloribus floribus per parietes dimissis insignia, interserta, distincta, in encarpis, in lemniscos, in coronas distributis. Haec in gradibus et ante limina templi. Coram autem iis, toto foro interposito, in via quae in prospectu, suggestum attollitur altitudine et contignatione spectabile, sericis patinis, aureis, argenteis, purpureis, aulacis undique fulgens, et super haec omnia eminet centrum quoddam radios ex argento et auro conflatos undique diffundens et meridiano coram sole, solis instar, exardens, quod circumdant pictae nubes, millibus ab iride ad subfuscum distinctas coloribus, per quas angeli apparent seu librati pennis, seu quantientes alas, seu niveis induti pallis, quasi veneratūri

ad lacrimas oculos inclinans. Felix in quem penna columbae casu delapsa ceciderit, cum illa e suo paradiso in coenaculum labitur! Experientia notuit: ita seniores - omnia illi in bonum converti, calamitates, siquae fuerint, ab eius familia domoque excedere, bona omnia in eum convenire aequa tamen conditioni.

Resne acta est? Delicatissimum quid restat adhuc. Clericus, violacea veste ornatus, tabernaculum ingreditur, territamque tot fragoribus ignibusque columbam e sole illo radioso dissolvit, et refert. I, felix animal! Non te aestuantes campi, non hiemes, non milvii, non fames, non insidiae, non nives ultra videbunt. Daberis solemne donum recentiori sponsae pulcherrimae, quae te omine magno suscipiet, servabitque diu caram suavemque recordationem felicissimorum dierum, et pignus prosperitatis futurae!

ALOISIUS FOMI.

DE URBANO TEMPLO S. CAECILIAE DEQUE RECENTIBUS IN IPSO EFFOSSIONIBUS

Inter vetustissima Urbis templa recensemur optimo iure quod Sanctae Caeciliae est dicatum. Id inter rudera celeberrimae domus gentis Caeciliae Urbanus I Pontifex anno ccxxx condidit; Paschalis I autem, cum Beatae Martyris corpus in Callixti coemeterio advenisset, illud in aedem eius nomini sacram transferri iussit, aedemque e fundamentis instauravit. Purpurati Patres multi, qui longum in aevum « presbyterialem » eius templi titulum deinde tenere, illud exornare certarunt artificum aetatis suae operibus. Quo consilio an. mdc Sfondratus, S. R. E. Cardinalis, Caeciliae aedem innovavit, et saeculo xviii alter Purpuratus Pater Acquaviva decoravit, anno denique mccccxiii Doria Cardinalis intermissum decorationis opus explevit.

Temporis autem iniuriae atque iniquus templi locus, fluminis allevionibus nimis obnoxius, monumentum tam insigne non leviter pessumdederant; quare dum summi italorum studiorum moderatores parietales picturas Pinturichii, Billii, Stephani Maderni instaurare constituunt, vir eminentissimus Marianus Rampolla, qui templi titulum nunc obtinet, architectos advocavit ut pavimentum reficerent, utque cryptam a circumdante udore defenderent.

Data igitur effoSSIONIBUS opera, multa rudera ex antiquissima Caeciliorum domo in lucem eruerunt, pariterque reliquias insignes murales sive columnarum fragmenta, Paschalis I aetati referenda. Medio in templo murus Romanae reipublicae temporibus aequalis emerit, atque circum columnae et ornamenta ex aedibus ineunte secundo p. C. n. saeculo constructis; unde longe antiquior Caecilia domus quam virginis christianae martyrium apparuit.

In latericio quodam muro aedícula emerit laterarii ad instar parata, cuius fundo tophacea petra infixa Minervae effigiem detulit insculptam, cuspidi innixae, ad aram stantis, galea obtectae. Medusaeo capite in pectore ornatae. Hinc et inde latericiae tabulae commissae in muro sunt optimo stilo perfectae, quae sacrificale quoddam festum exhibent. Mulier chitonio induta poma laeva gerit, dexteraque facem in aram inclinat: ex altero arae latere Maenadum una tympanum dextera, laeva thyrsus vibrat; Paniscus gemina ludit tibia; palmulis denique eleganter consertis ora quadrati saxi exornantur.

Sed alia quoque adinventum. Sub ecclesiae porticum musivum pavimentum cuiusdam cubiculi, tessellulis albis nigrisque contextum, pariterque et novi cubiculi

Urbanum templi S. Caeciliae prospectus exterior.

divinum Flamen, cui solum ipso in medio fulgoris. Flaminis autem divini imago vivens columba est.

Iamque merides instat: turbae haerent inter se nec in toto foro pedi locus est; densaque pedes, densaque viro vir. Pueri exsillentes omnia implent sonitu tintinnabulis, tibiis, tympanis, tubis, dum propior musica civitatis cohors hic ad suggestum, illic ad tabernaculum bipertito agmine implet aerem concentibus. Iamque sacrum in templo litatum est; iamque Episcopus magno sacerdotum clericorumque comitatu, dum tremor tremorque, tanta expectatio est, respicientium ossa quatit, ex hypetro Saracinalii palatii, quod contra coenaculum est, apparet, signumque absolvendae caeremoniae dat. Tonant crepitantque nil nocentia pyrocrasta a suggesto, et inter fumeas nubes, et fulgurantes ignes, apertis patens alis, sequentibus eam radiis, in quibus micabat, per deductum filum candida columba totam tranans plateam in coenaculum ruit, ibique stat. At in hoc incenditur compositus interior coenaculo ignis, viaeque flammae ardent pone Deiparae caput, pone capita Apostolorum, circumque hos et super et undique favillae, recursantes ignes, fragor omnia complent, dum aeneae campanae e turribus occupant aerem fragore, sonitu, tinnitu, dum plausus clamorque intuentium feriunt aethra, dum quot sunt instrumenta musica inflantur, nec fortasse cor exstat, in quod non irreat, et serpat nescio quid usque

rum oleum » (ricinos placuit medicis appellare baccas, quae a palma Christi nascuntur); in illa est « oleum amygdalinum ». In alio vase « casiae pulpa », in isto « indicae palmae » (sic enim Tamar-indus interpretatur) obtritae uvae; in illo « peruviani corticis » quem dicimus china pulvis, cum « quassio ligno » commixtus... Abite in pestem, amari advenae! Nil moror; singula vascula, singula involucria, singulas pillularum thecas per fenestram proicio festina manu, et citharam, et chelim, et musicos libros requirere in angulo iacentia omnia, et in pristinum restituere honorem et locum... Exhinc dulcia vini pocula, grata obsonia palato, bellaria, ludi, risus et loci mensam hanc obtinebunt, ut antea, eritque ara non Aesculapio dicata, sed Gratiis atque laetitiae!

Sic ego recuperata salute laetans iactabam, et in pharmaceutica omnia

furiata mente ferebar.

Drin, din, din!... Drin, din, din!... Drin, din, din!...

Quis portae tintinnabulum pulsas? Cur festinatione tanta urget et instat? Abeo visum. Di boni! Municipii duo... milites dicam, an accensos? Utrumque. Tum senior ex duobus: — Tu ne hic aegrotus? — Et ego: — Aegrotus eram; nunc fere convalui, ut vides. Tunc medicus? — Minime — inquit ille; — sed venio tibi multam irrogaturus. — Ecce? — ego. — Numquid aegrotare non licet, aut a convalescentia prohibeor? — Utrumque pro libito tibi licet — ille respondit; — sed medicamenta, quae domi habes, et horum reliquias de fenestra in viam torquere nec tibi, nec cuiquam est, praesertim conclusa vitreis ampullis, praesertim si consent oleis maculosis, praesertim si in nos contorta. Ecce vides quo nos modo foedaveris!

Dixit ostendens sui tunicam socii ab humero ad renes pectusque oleo illo ricinorum nequissimo sordidatam. — Ergo nomen tuum dabis ut, multam irrogantes, diem tibi dicamus, quo ad praetorem damnaturus devenias; inde damna nobis illata maculatis pro vestibus repensurus.

Quid facerem? Num negarem? Mendacium ne dicerem turpe? Fasset aperte sum et me fecisse, et quo indignationis abreptus impetu non facienda patrarim. Nihil iudicis, nec iudicii inter nos opus esse. Res inter benevolos arbitros expeditur. Annuit ille; sed haec de damno; circa irrogatam multam cum municipio componenda omnia facili negotio dicit. Quidquid vero sit et futurum fuerit, nomen, ut notet, postulat. Tunc ego: — Appellor

H. DE VECCHI PIERALICE.

IN IOSEPHUM VERDIUM

Excerptum.

Iam sine nostra tuum comitentur carmina funus,
Teque colant, Ioseph, stetit usque piis.
Ingemuit magno tellus percussa dolore
Itala, quae litus pandit utroque mari;
Quave Padi cursu regali labitur unda,
Quave Arnus voluit, qua Tiberis amnis aquas.
Quaque patenti late sonuerunt questibus Alpes,
Reddidit et gemitus rupibus Aetna suis.
Morsitque manavit pleno de corde querela:
— Lugete, ab! sidus palluit Ausonia! —
Euterpe placido nascentem lumine vidit,
Suaviaque excepit pectore mella puer;
Et cum sancta Dei resonarent cantica templo,
Dulce infans patula combibit aure melos;
Raptus et astra super caelestia flamina traxit,
Inde modos terris rettulit aetheros.
Mox inter primos claro in certamine primus
Victrici fronti praemia sertia dedit.
Sic rutilum Phoebus quando caput extulit undis,
Lumine victa novo sidera diffugiunt.

Tu mihi iam memora, fudit quos divite vena

Divinum spirans, candida Musa, modos (1).

Scilicet auditi querulos Euphratis ad undas (2)

Isacidae extorres ingeminare modos:

Amissam lugent Solyman dulcesque penates,

Cari et spem reditus aurea plectra iuvant;

Optata ut tandem de caelo splendeat ollis

Sedis lux patriae, fractaque vincla cadant.

Hinc cruce signalus gestit ferus Insuber (3) ultro

Rura Palaestinae subdere victa sibi;

Atque triumphali Christi decorare sepulcrum

Lauro, spes una est: Haec iubet ipse Deus!

Attamen hos natale solum perlentat amore

Et viridis prati, vallis et irriguae;

Ausonia et cithara modulati carmina terris

Dissita ab Eois pignora cara vocant.

Fulmineum hic gladium distringens Gallica virgo (4)

Hostibus horrificas intonat ore minas;

Immeritis donec flammis absumpta puella

Proque Deo et patria victima caesa iacet.

Ast ego qui referam argulo quos gutture cantus

Attonitis diis fudit Olor populis?

Hic pectus durum atque suos canit Attila (5) amores;

Niliaca his gemitus pandit Aida (6) suos.

Hic Scula invisam in gentem plebs acta furore,

Insonat horrendum vespere in occiduo (7);

Hic fatum triste ad Venetam dolere lacunam

Exitio et paler et natus uterque pari (8);

Hic incensa phalanx, mortis quae nomine gaudet,

Profligat turmas, o Friderice, tuas,

Cum crucis insignis processit imagine currus,

Aris tulandis conditus atque focus (9).

Sed maiora canam, panxit quae Verdius altis

Insurgens fatis caelicolumque lyra.

Auditis? sanctae moerent lugubribus aedes (10)

Cantibus, et templo funeris umbra sedet;

Aeternamque piis lucem requiemque precatur,

Dum sacra persolvit munera mysta Deo:

Contremis atque animus, simul est audita canora

Buccina supremum concinnuisse diem.

Vos, dulces animae, caelo salvete receptae

Aligerum manibus Numinis ante pedes!

Te quoque transfixam crudeli pectora ferro

Lugentem cerno, Mater, adesse cruci (11).

Filius hinc pendet divo genitore creatus,

Non devota suis victima criminibus:

Integrat et moestis lacrimis miserabile carmen

Ingenti, ab! nimium pressa dolore Parens.

Te, bona Mater, avel noster celebrare canendo

Ioseph, dum nectit carmina culla lyrae (12);

Carmina quae pridem castos modulatus amores

Virginis in laudem panxit Aligerius.

Ob! geminum Hesperiae lumen, par nobile fratrum,

Unum quos Nomen iunxit et unus amor!

Praepetibus tandem es fisus transcendere caelum

Pennis, o superis consociande choris:

Divinisque modis canis immutabile Numen,

Sanctum conclamans terque quaterque Deum (13).

Dumque agis accepto grates pro munere, certa

Spes nitet aeterno perficienda polo.

Hiscé manet, Ioseph, numeris te fama perennis,

Laus nunquam parva est purior ulla tibi.

ALPHONSUS CERASOLI S. I.

(1) Musicorum tituli operum, quae modo memorare placuit.

(2) Nabucco. (3) I Lombardi alla prima crociata. (4) Gio-

vanna d'Arco. (5) Attila. (6) Aida. (7) I Vespri siciliani.

(8) I due Foscari. (9) La battaglia di Legnano. (10) Messa

di requiem. (11) Stabat Mater. (12) Laudi sacre (Dante).

(13) Te Deum.

LATINAE ADNOTATIUNCULAE

Factio, Seditio, Rebello, Tumultus

Si Ausonii Popmae Frisii auctoritati inniti volumus, « factio » apud Romanos dicta est hominum discessio in diversas partes. Si vero Romanos scriptores spectemus, qui hac voce uti sunt, adiuncta alla eruere licet: factio enim apparet seditio quaedam et divisio in diversa studia, cum nonnulli homines se principes et primarios in civitate efficere conantur, inter quos aemulatio est, qui et « factiosi » dicuntur, pro se quisque quam maximam potest civium multitudinem — ex iis qui clientes vocabantur — ad se trahens, sibi quovis pacto per fas nefasque concilians. Quamvis autem Festus ab initio honestum fuisse vocabulum scribat, unde factiones histrionum et quadrigariorum dicerentur, factione et seditionem et arma indicari monent Cicero (*Ad Att.* VII), Livius (*Ab Urbe cond.* I), Caesar (*Bel. Civ.* I), Sallustius (*In Catil.*) non modo vocem ipsam usurpantes, sed etiam adiectivum, quod inde oritur.

« Seditio », vel a seorsum sedendo, vel, ut Cicero placet, a seorsum cundo dicta, tum est comitatio, tum est discordia, tum est dissensio, tum est vis et impetus populi vel militum significatio deducatur (cfr. Cic. *Ad Att.* X; *De Orat.* II; *Liv. passim*) atque inde seditio quisque appelletur turbulentus homo et popularis.

« Rebelles » proprio nomine ii nuncupantur qui in eum movent bellum, cuius ditioni subiecti sunt, vel qui in fide non permanent et magistratum iusis repugnant; ex quo rebellio pro repugnantia et defectione a fide quae praestanda erat apud Caesarem et Livium usurpata vox est.

« Tumultus » a Sanscrita radice *tu*, quidquam inflatus ac motus proferente, ortum recte docent hodierni philologi. De hac voce habet Servius (in VIII *Aen.*): « Tria genera olim militiae fuerunt; sacramentum, quae legitima erat militia, cum singuli milites iurabant; tumultus, id est bellum vel Italicum vel Gallicum, in quibus ex periculi vicinitate erat timor multus; et quoniam singulos interrogare non vacabat qui convenerant, simul iurabant, et dicebatur ista militia confutatio... Erat et evocatio cum ad diversa loca diversi cogeantur exercitus ». Quem quidem tumultus sensum ipse explicat Cicero alius (*Phil.* VII): « Potest bellum esse sine tumultu, tumultus sine bello esse non potest. Quid enim est tumultus nisi perturbatio tanta ut maior timor oriatur? Unde etiam nomen ductum est tumultus. Itaque maiores nostri tumultum Italicum, quod erat domesticum; tumultum Gallicum, quod erat Italiae finitimum; praeterea nullum tumultum nominabant ». Erat igitur tumultus — ut F. Schultzii (*Syn. lat.* 379, 1) verbis utar — necopinatum bellum, subitus delectus ut improvise periculo obsteretur; qui quidem cum apud Romanos a Senatu facile extra Italiam fieri nequiret, vox de Italia tantum adhibita est. Ceterum voc. tumultus huius generis motus significasse demonstrant quoque tumultus insignia, quae prorsus a Cicerone exprimuntur (*Phil.* V), indicante tum « rem sine mora administrandam et confestim gerendam... iustitiam indici... saga sumi... delectum haberi sublati vacationibus in Urbe et in Italia ». Ex quibus satis constat omnia in tumultu praepropere administrari publice privatimque solita, cum bellum urgens et quasi muris imminens sollemnes non admitteret actus.

FORFEX.

PER ORBEM

DESERTIONES quae non domi tantum, sed ubique audimus flagrare, apud Luxemburgenses quodammodo excusantur. Exstabant in ea civitate celeberrimae ad chalybem liquandum officinae, quarum operibus non tantum Belgarum copiae terra marique iuvabantur, sed peregrinae quoque nationes utebantur passim et ad ea quae belli sunt, et ad pacis paranda instrumenta: ea enim in aetate versamur, qua vix est ut aliquod adhibeamus obiectum, cuius nulla pars ex chalybe conflata fuerit. Atqui sive negligens gestorum cura, sive parum providens dominorum administratio, sive aemulorum victrix fortuna causa fuerit, opificia latissima diutissimaque aeris alieni sexcenties centena millia libellarum pondere obruta in decoctionem conciderunt. Tunc igitur, clausis officinarum ianuis, opificum ingentes legiones, qui illic operam locaverant, mox opera destituti manent. Quenam miseris fortuna?

At novae eaeque magni momenti desertiones exarsisse audivimus inter Russos, qui libertatis atque civilium iurium hactenus oblit, vel incuriosi, vel inscii (forsan utrumque) corripit nunc immutandae reipublicae studio videntur. Novorum consiliorum auctores atque propugnatores litterati primum viri et scriptores recensentur, omniumque princeps Leo ille Tolstoj, quem patriae suae Episcopi, synodo celebrata, ab suae Ecclesiae gremio expulere Deinde juvenes qui athenaeorum studiis dant operam ferventiores novorum moliminum assecrae dicuntur: operarii denique urbanarum officinarum, quasi gregarii milites, turbam innumerabilem, voces viresque ad opus contulerunt. Hi itaque Viborg et Odessa in urbibus iunctis mentibus insurgunt, et obsistentibus acriter dominis aluntur irae. Mox ad ignem faciesque admotae manus, atque opificia palam aggredi coepta est. Praecipuae vero Hebraeorum petita aedes, quippe quorum, ut fert populi ingenium, in avaritiam atque in perviciam pronae magis mentes et animi acclines diiudicati, immo eorum nonnulli inter tumultus et praelia ferro, aut plumbo, aut lapide icti ceciderunt.

Revocant haec quae in Sinis contigerunt ad Kalgan urbem, cuius ad moenia foederatorum exercitus nonnullae cohortes sua castra posuerant. Eas inter igniti pulveris vis novas delegit victimas. Dolo an casu excitata flamma in ambiguo est; constat tamen incoercibili vi multos milites, Germanos plerosque, vulneratos, multos mala morte peremptos.

Lugent similia Londinenses ob pauperum seminum hospitium flammis adustum; senes septem, etsi fugere conantes, ignis rabie correpti misere perierunt.

Neque ignita vis Nordiciis Foederatis Americae civitatibus pepercit, quamquam ex iis alia recole; fervens inibi opus, ut nautis suis cum *Maine* loricata navi in Habanensi portu demersis, marmoreum signum ponant. Et iure quidem; infelices enim illi, licet inscii atque ignari, sua morte tamen occasionem praebuerunt unde Americana bellica fortuna in hodiernum fastigium efferretur. Ego vero de re eo libentius mentionem facio, cum inter multa et varia proposita novi monumenti specimina, illud fuerit selectum quod Itali artifices Siccirilli sculptor et Magonegli ar-

chitectus, uterque in Romana Academia bonis artibus exculti, delineant.

Signum e marmorea gigantea pila constat, cuius ad latera Pacificum Oceanum, senis figura adumbratum, Atlanticumque, juvenis admodum nauta, consistunt; adsunt eos inter allegoricae compositiones duae, quarum quae meridiem spectat « ante bellum » inscribitur, quae contra ad septemtrionem conversa est, « post bellum » titulum habet. Statua Columbiæ effingens, stans in curru marinis equis acto, pilam coronat.

Cives suos, qui Italum nomen inclita arte collustrant apud externas gentes, gratulatione et omnibus prosequitur

VIATOR.

VARIA

Funera canis.

In ephemeridibus Neo-Eboraci caeremonias lugubres recens legi, quibus ditissimus ultra vicies centena aureorum millia Seeberger canem sibi carissimum elatum voluit ac sepultum. Redemptor fidebris pompae rem solemnitate maxima deducendam sibi sumpserat, auro suadente. Funerarium carrum, cui superpositum cadaver canis, duo iuniores Croesi illius filii trahebant, et carrum, et lectulum, et canis exuvias, capsula aurata conclusas, flores quam pretiosissimi, et odori penitus cooperiebant. Quatuor, ex amicis carissimis, conopaei serici et aurei chordas tenentes lento, cum agmine toto, pede ibant ac muti signa doloris tantum exserentes vel gemitu, vel suspiriis. Musica cohors moestissimis concentibus aerem implebat a principibus musicae operibus undequaque conquisitis. Ubi ad locum inhumationis ventum est, musica hymnus: *Wacht am Rhein* cecinit. Oratores plures laudem demortui canis dixerunt, profusis lacrimis singultibusque flente Seebergerio, et exclamante se perdidisse quasi filium adoratum, neque morte primogeniti altius, si foret, posse dolere; tot enim ac tanta a cane illo officia receperat! — Perge nunc, et nega infinitum esse numerum...

Nova in latrones ex apibus arma.

Coloni duo, mittente domino, in praedium apud Tunisiæ examen apum ferebant sacco inclusum, et magnam argenti vim. Dum per solitudinem gradiuntur, ecce duo armati latrones irruunt, rapinis et homicidiis infames, iubentque argentum tradi, quod ferri compererant. Quid facerent inermes? Ac tamen paratus carcer si argentum deponerent; non enim iudex, non dominus latronum violentiam interserentibus fidem haberent. Repente illuxit menti consilium; ex relaxato sacculo torquent in praedones examen apum. Quae iratae, auctae sole, ferociter in oculos, in ora, in manus latronum irruentes, dolore, aculeo, viru nil tale sperantes profligant. Sequuntur, instantque atrociori feroces bestiolae. Rustici duo, arrepta occasione, se dedere fugae praecipites, et incolumes creditum argenti pondus iuxta imperium domini detulere. Optima sunt arma haec ad profligandas praedatorum manus; quis dubitet? O si tale aliquid semper nobiscum ferre possemus! At bene potest abdi examen apum in ferreis capsis, quibus domi pecunia creditur.

Photographia ex electricle.

Non raro cadens fulmen super tacta corpora rerum pinxit imagines longo intervallo disiunctas.

Hoc doctis viris suadet futurum ut electricle utamur ad rapiendas rerum imagines, quae longe absunt, ab oculis nostris penitus divisae. Opus omne hoc fieri potuerit si, undas electricas apparatus recipiens, habeat etiam lamnas photographicas delicatissimas, ut suscipiat undas lucis, quae semper electricle copulatur, et fulgurat quotiescumque illa praecipitet. Qua in re qui dicuntur radii X, operam illustrem exhibebunt; namque iis invisibiles imagines vitro photographico imponimus. Res in vota ferme adventare videtur.

Bibliotheca Babilonensis.

Hilprecht doctor, rudum Babilonensium et scrutator et effossor, narrat se incidisse in bibliothecam templi maximi Nippour, quod Elamitae anno ante Chr. 238 subverterunt. Sexdecim documentorum millia reperit in lapide insculpta, quibus agitur de theologia, de astronomia, de grammatica, de philologia, de mathematica illorum temporum. Plures item adinventas narrat epistolas, plures virorum monographias, seu vitas, et quinque millia lapidum inextimabilis apud doctos pretii. In summa tres et viginti millia inscriptionum habemus, quas idem doctor asseruat, iussu bibliothecae huius custos, apud athenaeum Pensilvanum. Germanicis diariis fides esto.

Utilitas ex fumo.

Humanum genus, adiuvante scientia, de die in diem quotquot in orbe terrarum sunt propriam convertit in bonum. Quis crederet ne scripturum ita de fumo? Impune hic putarat per caminos semel emissum se caelo potiri et spatium liberum; idque eo magis quia nemo vicinum tolerabat oculis inimicum. Iam nunc poenas pendebit lacrimarum, quas expressit. Apud Essen in Borussia multiplici apparatu Thawaitis, quo fluida, quae gas appellantur, e combustionem fornacium colliguntur ne pereant, fumus dabit electriclem ad usum nocturnae lucis in officinis, deinde eius opera habebitur carburium calcis. Mox eo carbonis genere, quod dicitur: *coke*, et calce insuper ingeretur quidquid aedificantibus est opportunum, creta ambusta non excepta, quae arenae puteolanae aequabit. Haec autem omnia fere nullo impendio supererogato devenient; quod fore speramus.

Iocli.

Curcullonius ad fenestellam diribitorii accedens profert nummariam diribitorii Panormitani chartulam ad se dimissam, ut inscripta pecunia potiretur. Qui ad hasce enumerandas pecunias est: — Dabo — inquit — te vero non cognosco; adduc mihi notos testes, qui de te perhibeant. — Tum Curcullonius: — Ah! Uxor praedixeram, me novo hoc pileo et novis indutum vestibus non facile cognoscendum! — Et abiit moerens indumenta mutaturus nova in quotidiana, ut cognosceretur.

Tulliola incedens una cum patre in macellum venit, ubi venales pulli prostant. Repente: — Eheul salva me, pater! — puellula exclamat. — Cur, et quo paves — rogat amplexus genitor — anima? — En — indicat illa — pullus ille indicus, crista, proboscide rubens, molitur in me saevum nefas. — Dementula — blanditur pater — illumne times, quem in coena non times, et in frustula caedis, et saporiferum edis?... — Atqui — Tulliola reddit — hic nondum bene coctus est...

P. d. V.

LATINAE ANNALIS

Pax in Philippinis, in Cuba, in insula -
Bellum ad Transvaal - Mauritania pericula -
Bosnia rpe.

Novissimum ditionum nuncii compositas tandem
vel mox componendas res in Sinis, in Philip-
pina, Cabana in insula docuerunt.

Waldere, federatorum supremus ad Sinense
bellum imperator, Sineses magistratus monuit Ger-
manorum etiam copias tandem aliquando Pechino
in munda discerneret, vix atque imperialis aula re-
mota fuerit, itaque Waldere ab imperatore pu-
blico deceptus erit. Interea constituta pariter

novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas

novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas

novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas

novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas

novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas
novissima legationum constituta copiarum vis, quas

Oppositis autem ex Adriatici maris litoribus aliae
perturbationes pertimescentur. Albanenses populi
sua quoque vice Turcarum tyrannidem magis in
dies detrectant, postque habitum recens Abbatae
regalem conventum vocem magis magisque extol-
lunt, seseque in libertatem vindicatos armis de-
spondent. Serbi insuper commoventur ob deceptam
infauste regis spem de regni herede proxime nasci-
turo: quo infortunio Karageorgevic ille qui regnum
adrogat una cum sua factione et animo aucti turbu-
lenta consilia exagitant. Et heic etiam quid futu-
rum erit?

POPLICOLA

PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS

In Anglia Cranborne vicecomes coram municipum
legatis, et Lansdowne marchio coram patribus de Si-
nensibus negociis nonnulla exposuerunt, praecipue circa
pecuniam a Sinesibus solvendam et circa iniurias a
Germanicis militibus Anglicis nautis illatas, de quibus
veniam ipse Germanicus dux exposulavit. Brodrick, qui
rebus bellicis praestit, ut exercitus funditus instaretur
rogationem protulit, quae magnis suffragiis approbata est.
Rogationem Hicks Beachs defendit, asserens Anglis tandem
oportere praevallidas parare copias, ut latissimum impe-
rium perquam optima defendant.

In Austria de suis civibus Transvaal e finibus in
exilium pulsatis De Koerber interrogantibus respondit, ipse
contra Anglos conluisse et iure proinde fuisse casti-
gatos; ceterum mirum forte illam quibusdam detri-
mentum pecuniae fuisse sarcium. De vinifero commercio
tuoque habita quoque disceptatio, de quo quidem oratores
questi sunt quod in praesenti pessimum videatur.

In Belgica acerba disceptatio habita est, utrum le-
gatio Belgicae regis apud Summum Pontificem servaretur.
Catholicos inter etque socialistas vehementer pugna fuit,
immo et de subleto civili Pontificis principatu hanc et inde
contentio exarsit; tandem vero de legatione servanda suf-
fragium latum.

In Gallia Delcassé, qui re ad exteros moderatur,
maximis plausibus orationem habuit animadvertens tum
Nicensis tum Tolonias ferias optimum auspiciis Gallis
negociis et fortunae fuisse. Mox autem de Monis admi-
nistri integritate atque honestate vehementer rogatio a
Cuneo d'Ornano oratore excitata. Pariter minus grata
questio Delcassé administratio fuit, quam posuit Boni de
Castellane orator circa solennia Metensi in urbe a Ger-
mano Catterine celebrata, quibus ipse Russorum sociorum
legatus assistit.

In Iberia habita his diebus comitia ad novos populi
oratores eligendos, ex quibus socialistarum, quos vocant,
factio superata omnino discessit. Verum non sine magnis
odis, tumultibus et, prout fert ignem populi ingenium,
non sine clade hic vel illic res evasit, Salamanca, Hispani,
Almendralejo, Puebla, Vinaroz, Valentia et Barcinonia
in urbibus.

In Italia coram patribus de navali commercio pro-
vehendo lata et approbata rogatio, itemque cautum de
constituenda mensa argentaria, cuius aere opificum se-
nectus iuvetur.

SCRIBA

LIBRORUM RECENSIO

Dr. ROCCO CATTERINA, I Signori di Castel Barco
(Ricerche storiche). Camerini, ex officina Savini, 1900.
Nobilissimam gentem, cui a castro Barco nomen, tum
honore tum dignitate ceteris Tridentinae provinciae gen-
tibus praestitisse, eandemque temporibus aevi, quod di-
citur, medii, in tanta rerum omnium conversione et
perturbatione, tenebras fulgore quodam suae claritatis

obduxisse, vix quisquam infitabitur vel mediocriter in re-
rum gestarum studiis versatus.

De hac gente nuper commentationem scripsit cl. v.
R. Catterina, multa sane doctrina insignitam, quamque
magna cum voluptate legisse me fateor, utpote in qua
aequum et aequum iudicem, quod raro in huiusmodi
dissertationibus evenit, se semper scriptor praebat, et
res suo quaque loco ita dispositae sint ac descriptae,
ut nullam deinceps curam desiderare videantur.

Paucis praemissis de iure, quod dicitur, feudale, quid
qualeque apud Tridentinos fuerit eo tempore, quo e te-
nebris ad historiae lucem gens illa Castrobarcensis evo-
cata est, illius gentis originem apte ac perspicue Noster
exponit, omnibus, quae exstant, de hac re monumentis
certo iudicio ponderatis. Dein historiam narrare aggre-
ditur iam inde ab Aldrighetto Castrobarcensi, modo fu-
sius, modo raptim quidem, at nulla graviore re omisa
ad summam conspirante operis. Quaestionem enim (cap. 6,
pag. 54) prae ceteris reperies an poeta noster Dantes Al-
lighierius Vallem, quam dicunt, Lagarinam aliquando vi-
serit hospitioque Gulielmi Castrobarcensis usus sit.

Verba non amplius addam. Hoc unum dicam, omnia
Roccam Catterina, eademque non inflato, non vacuo, sed
ingenue castigatoque quodam sermone, exsecutum esse,
quaecumque apta ad id, quod animo intenderat perfici-
dum, necessariae essent. Neque tacendum in fine totius
libri quandam inseruisse tabulam, gentile illud, quod di-
cunt, stemma exhibentem eandemque perspicuam.

I. M.

AENIGMATA

Tendit ad ima prior pars; est pars altera verbi
Dictio: ab integro pressa dolent capita.

II.

1) Vocalem resono; 2) me circuit aequoris acta;
(1 + 2) Sum cicur et patiens auxiliorque tibi.

I. BATTANIO

Ex sociis qui utriusque aenigmatia interpreta-
tionem ad commentarii moderatorem miserint in-
tra duos menses, unus sortitus gratis accipiet.

AD LEONEM XII

CARMEN JOSEPHI DI GENNARO, graeco, latine, italico.

Aenigmata a. IV, n. VII proposita his respondent;

1) Sal - via. 2) Mel - os.

Ed. Bianco; Th. Vinas Sch. Piar; Fr. Xav. Reus, Roma -

Gail. Schenz, Ratibona - Car. Stegmüller, Sabaria - Ios. Crosti,

Poiano ad Rerom - Fr. Magnaschi, Abr. Morchio, Genu -

Princ. Gordon, Mancunio - I. Altobelli S. J., Neapoli - Eug. Bodo,

Bormio - E. Schütt, Suschtelens - Valentinus ab Aletria, Te-

sculo - D. Le Provost, Briocen - Ver. Carliato, Vicentia - F. Bay-

maitis, Opitolohi - P. Garrone, Perzema ad Vercellas - Collegium

Missionis, Sarzana - Vict. Villa Schol. Piar., Stella - P. Rioux,

Hochelaga - Alex. Saner, Francofurtio ad Moenum - Mich. Vi-

dal, Palma in insula Maiorica - G. Manzer, I. Ball, Bonna Obi-

rum - Fr. Sallares Sch. Piar., Sabadello - Herm. Gini, Taurini

aquis - I. Gras Sch. Piar., Modiliana - Sim. Oliver Sch. Piar.,

Villanova Gellia - I. Wabner, Varsovia - Societas philologiae

Mediolanensis - Elis. Duran, Xeratio Sidenio - Rector Schol.

Urb. Super., Cochum ad Mosellam - P. G. Z., Modesto - Eild.

Guepin, S. Dominico de Silas, ad Burgos - Alois. a Tabla, Fre-

nestis - Alois. Cappelli, Senis - A. Skrzypkowski, Swinites - A.

Huza, Grybovia.

Sortitus est praemium

I. GRAS,

ad quem missum est opus, cui titulus:

AELIANUS

VARIA HISTORIA

Edid. HAECHER (Lipsiae, ex off. Teubneriana).

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE - Ex Officina Forzani et Socii.